

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

“การมีส่วนร่วมของประชาชน” เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและเป็นเสมือนพหุติกรรมฐานรากของการพัฒนาสังคม เป็นบันไดขั้นแรกของการสร้างชาติ สร้างรัฐให้มั่นคงได้ การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงเป็นรากฐานให้กับรัฐ ราชการ เอกชน ประชาชน ต่อการคิดพัฒนา ต่อการสร้างชุมชนและสังคม การมีส่วนร่วมมักสะท้อนพหุติกรรมหลายอย่างที่เด่นชัด เช่น ความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การต่างพึ่งพากัน การสนทนาปฏิสัมพันธ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การจับมือร่วมทำงาน การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมทำการแก้ไขปรับปรุง การมีความเป็นหนึ่งเดียว กลมเกลียวเหนียวแน่น ซึ่งแทบทุกคำสะท้อนถึงคนกับคน คนกับหน่วยงาน คนกับรัฐ การพัฒนาชุมชนพื้นที่หนึ่งใด จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นแกนหลักสำคัญของการพัฒนา ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2554: 18)อธิบายว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นนักประชาธิปไตย จึงทรงนำ“ประชาธิปไตย” มาใช้ในการบริหารเพื่อเปิดโอกาสให้สาธารณชน ประชาชนหรือเจ้าหน้าที่ทุกระดับ ได้มาร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องที่จะต้องคำนึงถึงความคิดเห็นของประชาชนหรือความต้องการของสาธารณชน ดังพระราชดำรัสความตอนหนึ่งว่า

“...สำคัญที่สุดจะต้องหัดทำใจให้กว้างขวางหนักแน่น รู้จักรับฟังความคิดเห็น แม้กระทั่งความวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อื่นอย่างฉลาดเพราะการรู้จักรับฟังอย่างฉลาดนั้น แท้จริงคือ การระดมสติปัญญาและประสบการณ์อันหลากหลายมาอำนวยความสะดวกบริหารงานให้ประสบความสำเร็จที่สมบูรณ์นั่นเอง...”

จากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ในตอนนี้ทรงชี้ให้เจ้าหน้าที่ข้าราชการได้เห็นว่า ความสำเร็จสมบูรณ์ต้องเกิดจากการฟังอย่างฉลาด ที่เกิดจากสติปัญญาที่หลากหลาย ยิ่งฟังมากยิ่งขึ้นฉลาดมีแนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนามากขึ้นนั่นเอง ทั้งนี้การมีส่วนร่วมสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์ด้วย เช่นเดียวกันถ้าหากรัฐต้องการพัฒนาชุมชน สังคม หรือบริหารงานให้ลุล่วงไปด้วยดีเพื่อสร้างสังคมให้มีความสุข หรือเพื่อลดความ

เหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนต้องสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้เกิดขึ้น เพราะการมีส่วนร่วม หมายความว่า การที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทในการกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกับคณะทำงานของชุมชนทั้งในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน การค้นหาสาเหตุปัญหา การร่วมกันวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ และการติดตามประเมินผล ซึ่งการกระทำทุกมีก็สะท้อนเป้าหมายสำคัญคือความต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความสันติในชุมชน (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2552: 11) ดังนั้นลักษณะของการมีส่วนร่วมก่อความพลวัตที่หยั่งรากของความสามัคคีของประชาชนให้มั่นคง เมื่อคนสามัคคีกันย่อมสร้างความสำเร็จตรงตามเป้าหมายที่ต้องการอย่างสมบูรณ์ ซึ่งพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนมักสะท้อนออกเบื้องต้น ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) (Cohen, J. & Uphoff, N., 1980: 213) ครั้นเมื่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนเหล่านี้เป็นพื้นฐานที่สำคัญของการบริหารการพัฒนาชุมชนให้เกิดความสำเร็จแล้วหลายประเทศจึงให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างยิ่งเพราะสะท้อนความเป็นประชาธิปไตยไปด้วยในตัว โดยเฉพาะประเทศไทยได้ตราไว้อย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มาตรา 76 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการกำหนดนโยบาย การตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง รวมทั้งการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ (ราชกิจจานุเบกษา, 2540: 16) รวมถึงรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 ระบุแยกชัดเจนว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นนโยบายพื้นฐานที่รัฐต้องดำเนินการพัฒนา เพราะถ้าขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ท้องถิ่น ราชการละเลยหรือเพิกเฉยการมีส่วนร่วมของประชาชน ถือว่าผิดรัฐธรรมนูญในมาตรา 87 รัฐต้องดำเนินการตามแนวนโยบายด้านการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังต่อไปนี้ (1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น (2) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคม รวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะ (3) ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับ ในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น (4) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่าย

ทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ (5) ส่งเสริมและให้การศึกษาแก่ประชาชนเกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้งส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรมการมีส่วนร่วมของประชาชนตามมาตรานี้ต้องคำนึงถึงสัดส่วนของหญิงและชายที่ใกล้เคียงกัน (ราชกิจจานุเบกษา, 2550: 28) ซึ่งรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้สะท้อนการลดความเหลื่อมล้ำของประชาชนไว้ชัดเจนในวรรคสุดท้ายคือ การมีส่วนร่วมต้องคำนึงถึงสัดส่วนหญิง ชายอย่างใกล้เคียงกันนั่นเอง ดังนั้นการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อให้ลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนลงได้ต้องคำนึงถึง “การมีส่วนร่วมของประชาชน” ให้จงมากและห้ามทำเป็นเพียงพิธีการ รัฐหรือหน่วยงานรัฐใด ๆ ต้องปฏิบัติอย่างจริงจังจึงจะนำมาซึ่งการพัฒนาที่สมบูรณ์ได้นั่นเอง

ถึงอย่างไรในความเป็นจริงในการพัฒนาประเทศไทย กว่า 60 ปีกับการพัฒนาประเทศไทยภายใต้วิถีทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำลังก้าวเข้าสู่ฉบับที่ 12 ไม่เคยหนีพ้นการบริหารการพัฒนาแบบเหลื่อมล้ำ แบบกระจุกตัว ยังไม่เห็นผลของการพัฒนาที่ยั่งยืน ประชาชนส่วนใหญ่ยังยากจน ยังมีความขัดแย้งทางสังคม การเมือง ยังมีความทุกข์มากกว่าความสุขในการดำรงชีวิต ซึ่งมองเห็นได้ในปรากฏการณ์ของประเทศ ณ ปัจจุบันนี้ ซึ่งผลต่าง ๆ จากการมีแผนมีตำรา บางครั้งต้องก่อให้เกิดปัญหาทั้งเศรษฐกิจและสังคม ภาวะเศรษฐกิจลุ่ม ๆ ดอน ๆ สังคมเสื่อมโทรมลง มีทั้งปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด ความยากจน ยิ่งก่อให้เกิดความซับซ้อนต่อการแก้ไขของหน่วยงานภาครัฐมากขึ้น ถึงกระนั้นการเคลื่อนไหวทางการพัฒนาของประเทศอยู่ในสายพระเนตรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตลอดเวลา ครั้นเมื่อวิเคราะห์การพัฒนาของประเทศไทยแล้ว เป็นการบริหารการพัฒนาแบบคู่ขนาน กล่าวคือ การบริหารการพัฒนาที่เป็นของรัฐบาล ภาครัฐ เอกชน ขนาบการบริหารการพัฒนาแบบพระราชา ประโยชน์สุขเพื่อส่วนรวม ภายใต้หลักการทรงงานของพระองค์ท่าน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 14) ที่มีหลักคิดที่ว่า

“การทรงงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นการดำเนินงานในลักษณะทางสายกลางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสังคมไทย และสามารถปฏิบัติได้จริง โดยทรงเน้น “การพัฒนาคน” เป็นตัวตั้ง และยึดหลักผลประโยชน์ของปวงชน และการมีส่วนร่วมตัดสิ้นใจของประชาชน ตลอดจนจรรยาวัตรที่คำนึงถึงความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และการพึ่งตนเอง โดยรู้จักประมาณตนและดำเนินการด้วยความรอบคอบระมัดระวัง และ “ทำตามลำดับขั้น” อย่างบูรณาการ ซึ่งอาศัยความ “เข้าใจ เข้าถึง พัฒนา” และการ “รู้ รัก สามัคคี” ของทุกฝ่าย ส่งผลให้ประชาชนและชุมชนในชนบท

ที่ได้ดำเนินการตามแนวพระราชดำริมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น สามารถพึ่งตนเองได้ ทั้งเรื่อง เศรษฐกิจ สังคม มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม ดำเนินการได้อย่างประหยัด และใช้ ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน อันนำไปสู่ชุมชนและสังคมที่เข้มแข็ง และอยู่ร่วมกัน อย่างสันติสุข”

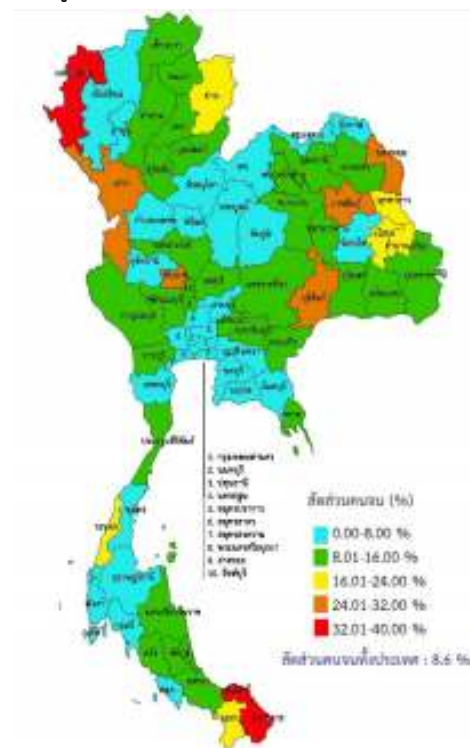
ด้วยหลักการทรงงานที่มีคุณค่ายิ่งต่อการบริหารการพัฒนาของสังคมไทย เป็นหลักการ ที่ผู้นำตั้งแต่ระดับรัฐบาลลงมาถึงระดับท้องถิ่นควรนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติในการบริหารและ การพัฒนาประเทศเป็นอย่างยิ่ง เพราะนี่คือหลักที่จะนำไปสู่การสร้างชุมชนและสังคมให้เข้มแข็ง ที่มีความยั่งยืนอย่างแท้จริง เพราะการพัฒนาที่ยั่งยืนประชาชนต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่ทำลาย วัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิม เมื่อพิจารณาอย่างถ่องแท้ของการบริหารชาติบ้านเมืองไทย หากผู้นำ ไม่เข้าใจอย่างถ่องแท้กับคำสอน หรือพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยากนักที่ จะนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลอย่างแท้จริง ยิ่งถ้าผู้นำไม่นำหลักการทรงงาน “การมีส่วนร่วมของ ประชาชน และ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ของพระองค์ไปใช้เลยยิ่งพัฒนาไปยิ่งเกิด ปัญหาที่ซับซ้อน ยิ่งเกิดความเหลื่อมล้ำของคนในสังคมไปจนเกิดความขัดแย้งในที่สุด ซึ่งสาเหตุ หลักของความเหลื่อมล้ำทางสังคมไทยตามที่รายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2558 ได้แก่ โครงสร้างทางเศรษฐกิจไทย มีขนาดของแรงงาน นอกระบบจำนวนมาก ระดับการศึกษาและคุณภาพการศึกษา: ส่วนใหญ่คนจนมีระดับการศึกษา ที่ประอมและต่ำกว่า การบริหารราชการแผ่นดินขาดประสิทธิภาพและความโปร่งใส รวมทั้งการ ปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบและการทุจริตคอร์รัปชันของเจ้าหน้าที่รัฐ (สำนักงานคณะกรรมการ พัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 16-17) ซึ่งได้สะท้อนสถานการณ์ความเหลื่อม ล้ำของประเทศไทยใน 6 ด้าน ประกอบด้วยความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ ด้านการศึกษา ด้าน สาธารณสุข การเข้าถึงด้านสวัสดิการสังคม ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านถือครองที่ดิน และด้าน กระบวนการยุติธรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559: 2-1) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเพื่อพัฒนาแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมของกรุงเทพมหานคร พื้นที่ชุมชนวัดประหารระบือธรรม พบว่าชุมชนมีความเหลื่อมล้ำทางสังคม 6 ด้าน ตาม ปรากฏการณ์ที่สามารถวัดได้ ได้แก่

- 1) การเข้าถึงระบบการศึกษา และการพัฒนาเยาวชน
- 2) ด้านการพัฒนาด้านกายภาพของชุมชน
- 3) ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน และสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชน
- 4) การปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมโดยอำนาจรัฐ
- 5) การเข้าถึงทรัพยากรของรัฐและ

6) การมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น และการตอบสนองของภาครัฐต่อความคิดเห็นของชุมชน ทุกด้านมีภาวะความเหลื่อมล้ำตามความคิดเห็นของประชาชนทุกด้าน โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างความเข้มแข็งแก่ชุมชนสูงสุด (ภูสิทธิ์ ภูคำชะโนด และคณะ, 2555) เมื่อบ้านเมืองใดก็ตามที่มีความเหลื่อมล้ำมากย่อมสะท้อนคุณภาพชีวิตของประชากรต่ำด้วย เพราะความเหลื่อมล้ำจะสร้างช่องว่างของคุณภาพชีวิตของประชากรกว้างขึ้นกลายเป็นโครงสร้างชนชั้นทางสังคม ยิ่งมากขึ้นเท่าใดยิ่งสร้างความขัดแย้งมากขึ้น ดังนั้นจำเป็นต้องอาศัยหลักการบริหารการพัฒนาชุมชนที่อาศัยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพราะหลักปรัชญานี้มีนิยามไว้อย่างชัดเจนว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า **“เศรษฐกิจพอเพียง”** เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: ก-ข, 2550: 7-9, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 7) หลักปรัชญานี้สร้างความสมดุลของชีวิต ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ในการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องนำไปใช้เพื่อพัฒนา แก้ไขปัญหา เสริมสร้าง กระตุ้น สนับสนุน บำรุงรักษา ยกระดับคุณภาพชีวิต เป็นต้น สิ่งสำคัญของการใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องรู้เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา โดยการใช้องค์ความรู้ที่ผ่านจากการวิจัยและบริการวิชาการที่ได้รับการสังเคราะห์โดยหน่วยงานที่มีคณาจารย์จากมหาวิทยาลัย ซึ่งพื้นที่เป้าหมายของการวิจัยยังขาดผลการวิจัยหรือข้อมูลที่สังเคราะห์องค์ความรู้

ของหน่วยงานระดับมหาวิทยาลัยในพื้นที่จึงจำเป็นต้องทำการวิจัยให้มากขึ้นจากมหาวิทยาลัยภายนอกและเป็นมหาวิทยาลัยเพื่อพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นอย่างแท้จริง

โดยเฉพาะพื้นที่เป้าหมายของการวิจัย มีทั้งหมด 3 จังหวัดภาคเหนือ ที่มีดัชนีความยากจน และผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดน้อยที่สุด 3 จังหวัด ได้แก่ ภาคเหนือที่มีสัดส่วนคนจนสูงที่สุดและมีผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดต่อปี (ล้านบาท) คือ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดน่าน และจังหวัดแพร่ ดังนั้นเมื่อความยากจนหรือการมีรายได้เป็นต้นทางแห่งหายนะของความขัดแย้งในสังคม หรือเป็นสาเหตุให้เกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคมต่าง ๆ จำเป็นต้องวิจัยเพื่อเปิดพื้นที่ให้กว้างในการบริหารการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน เปิดโอกาสให้ความสำคัญกับประชาชนก่อน เพื่อให้ประชาชนเป็นกลไกสำคัญในการเป็นผู้ร่วมมือร่วมใจลดความเหลื่อมล้ำด้วยตัวของประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการบริหารการพัฒนาด้วยนั่นเอง

ภาพที่ 1.1 แผนที่ความยากจนรายจังหวัด ปี 2559

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560: 1-10)

จังหวัดที่หนึ่ง คือ “จังหวัดแม่ฮ่องสอน” *หมอกสามฤดู กองมูเสียดฟ้า ป่าเขียวขจี ผู้คนดี ประเพณีงาม ลือนามถิ่นบัวตอง* ซึ่งจังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นจังหวัดชายแดน อยู่ทางภาคเหนือ ตอนบน ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 924 กิโลเมตร มีพื้นที่ ประมาณ 12,681.26 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,925,787 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีขนาดใหญ่ อันดับ 3 ของภาคเหนือ โดยมี

อาณาเขต ได้แก่ ทิศเหนือและทิศตะวันตก ติดต่อกับรัฐฉาน รัฐคะยา และรัฐคอกทูล ประเทศสหภาพพม่า โดยมีเทือกเขาถนนธงชัยตะวันตก แม่น้ำสาละวิน และแม่น้ำเมย เป็นแนวพรมแดนกั้นระหว่างประเทศ ทิศใต้ ติดต่อกับอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก โดยมีแม่น้ำยวม และแม่น้ำเงา เป็นแนวเขตจังหวัด ทิศตะวันออก ติดต่อกับอำเภอเวียงแหง อำเภอเชียงดาว อำเภอแม่แตง อำเภอสะเมิง อำเภอแม่แจ่ม อำเภอฮอด และอำเภออมก๋อย จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีเทือกเขาถนนธงชัยกลาง และเทือกเขาถนนธงชัยตะวันออกเป็นแนวเขตระหว่างจังหวัด ทุกอำเภอในจังหวัดแม่ฮ่องสอนมีเขตแดนติดต่อกับประเทศสหภาพพม่า รวมระยะทางประมาณ 483 กิโลเมตร โดยเป็นพื้นดินประมาณ 326 กิโลเมตร เป็นแม่น้ำประมาณ 157 กิโลเมตร แบ่งเป็นแม่น้ำสาละวิน 127 กิโลเมตร และ แม่น้ำเมย 30 กิโลเมตร การปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 45 ตำบล 415 หมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน 50 แห่ง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 247,645 คน เป็นชาย 126,614 คน เป็นหญิง 121,031 คน และมี จำนวนบ้านทั้งสิ้น 100,992 หลัง (สำนักงานจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2559)

จังหวัดที่หนึ่ง คือ “จังหวัดน่าน” *แข่งเรือลือเลื่อง เมืองงาช้างดำ จิตรกรรมวัดภูมินทร์ แดนดินส้มสีทอง เรืองรองพระธาตุแช่แห้ง* เมืองน่านมีที่มาของชื่อปรากฏในตำนานพระอัมภาคว่า “นันทสุวรรณนคร” ในตำนานเก่าๆเรียกเมืองน่าน อีกคำหนึ่งว่า “กาวน่าน” ต่อมามีการเรียกชื่อเมืองน่านว่า “นันทบุรี” หรือ “นันทบุรีศรีนครน่าน” ที่มาของชื่อ เมืองน่านมาจากชื่อแม่น้ำน่านอันเป็นที่ตั้งของเมืองที่อยู่บนสองฟากฝั่งแม่น้ำน่านชื่อของเมืองน่านได้ปรากฏในศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง เรียกว่าเมืองน่านคือตั้งแต่แรกตั้งเมืองใหม่ ณ ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำน่าน เมืองน่านแม้จะมีการเรียกชื่อใหม่ว่า “นันทบุรี” หรือ “นันทบุรีศรีนครน่าน” ซึ่งใช้กันในทางราชการใน สมัยโบราณและศุภอักษรนามนันทบุรีเป็นนามที่ไพเราะและมีความหมายมงคลนามแต่ก็มีหลายพยางค์และเรียกยากจึงกลับมานิยมเรียกนามเมืองตามเดิมว่า “เมืองน่าน” ตลอดจนถึงปัจจุบัน มีพื้นที่ 11,472.076 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 7,170,045 ไร่ อาณาเขตโดยรอบของจังหวัดน่าน ทิศเหนือ ประกอบด้วย อำเภอเชียงกลาง อำเภอปัว มีอำเภอทุ่งช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ อำเภอบ่อเกลือ ที่มีพื้นที่ติดต่อกับเขตเศรษฐกิจพิเศษ เชียงฮ่อน - หงสา (สปป.ลาว) ทิศตะวันออก ประกอบด้วย อำเภอภูเพียง อำเภอสันติสุข โดยมีอำเภอแม่จริม อำเภอเวียงสา มีพื้นที่ ติดต่อกับแขวงไชยบุรี (สปป.ลาว) ทิศใต้ ประกอบด้วย อำเภอนาน้อย อำเภอนาหมื่น มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์อำเภอนาน้อย มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดแพร่ อำเภอเวียงสา มีพื้นที่ติดต่อกับจังหวัดแพร่ ทิศตะวันตก ประทับด้วย อำเภอบ้านหลวง มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเชียงม่วนจังหวัดพะเยา อำเภอท่า วังผา มีพื้นที่ติดกับอำเภอปาง จังหวัดพะเยา อำเภอสองแคว มีพื้นที่ติดต่อกับอำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา จังหวัดน่านมีประชากร

ทั้งหมด 478,557 คน แยกเป็นชาย 240,875 คน หญิง 237,682 คน ประกอบด้วย 15 อำเภอ 99 ตำบล 848 หมู่บ้าน ประชากรมีรายได้เฉลี่ย 57,901 บาทต่อคนต่อปี คิดเป็นอันดับที่ 74 ของประเทศ อันดับที่ 16 ของ ภาคเหนือ (กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด, 2559)

ส่วนจังหวัดที่เป็นพื้นที่วิจัยสุดท้าย คือ “จังหวัดแพร่” ที่ยังขาดหน่วยงานที่มีอาจารย์ระดับอุดมศึกษาเข้าไปศึกษาอย่างครอบคลุม ไม่มีมหาวิทยาลัยราชภัฏที่สะท้อนความเป็นองค์ความรู้ในท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา จึงเล็งเห็นความสำคัญของพื้นที่ภาคเหนือที่ขาดหน่วยงานรัฐให้การวิจัยเชิงพื้นที่ และบริการวิชาการอย่างจริงจัง สถาบันวิจัยและพัฒนา จึงได้มอบหมายคณาจารย์ลงพื้นที่จัดบริการวิชาการเพื่อเก็บข้อมูลความต้องการพื้นฐาน พบว่า จังหวัดแพร่หรือเมืองแพร่เป็นเมืองโบราณ อายุประมาณ 1,000 ปี เริ่มก่อตั้งขึ้นเป็นเมืองประมาณพุทธศตวรรษที่ 12 หลังจากการก่อตั้งเมืองเชียงใหม่และสุโขทัย ซึ่งตามศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช จารึกเอาไว้ว่าเมืองแพร่เคยเป็นเมืองหนึ่งของอาณาจักรสุโขทัย มีชื่อว่า **“เมืองแพล”** ต่อมาสมัยขอมเรืองอำนาจได้เปลี่ยนชื่อเมืองแพลเป็น **“เวียงโกศัย”** ซึ่งแปลว่า ผ้าแพร และต่อมาเปลี่ยนเป็นเมืองแพร่ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าเปลี่ยนตั้งแต่สมัยใดซึ่งชาวล้านนา นิยมออกเสียงเป็น **“เมืองแป้”** ชื่อ **“เวียงโกศัย”** น่าจะมาจากชื่อดอยที่เป็นที่ตั้งขององค์พระธาตุช่อแฮ ซึ่งเป็นพระธาตุศักดิ์สิทธิ์ คู่บ้านคู่เมืองแพร่ คือ ดอยโกสียชัศบรรพต หมายถึง ดอยแห่งผ้าแพร (องค์การบริหารจังหวัดแพร่, 2559) ซึ่งประเด็นปัญหาจะเป็นความยากลำบากในการเข้าถึงหมู่บ้านทำให้การช่วยเหลือยากแก่การลำเลียงความช่วยเหลือเข้าไปถึงได้ ความยากลำบากเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนเป็นจุดอ่อนของพื้นที่จำเป็นต้องบริหารจัดการเร็วพลัน เช่น ผลผลิตถูกกดราคา พื้นที่ทำกินน้อย การสนับสนุนของรัฐไม่ต่อเนื่อง ภัยธรรมชาติ ไฟป่า การทำไร่เลื่อนลอย ไม่มีแหล่งเก็บน้ำ ยากจน คนในชุมชนติดสุรา เล่นการพนัน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่มีการสืบทอดอย่างเป็นระบบ คนรุ่นหลังไม่เห็นความสำคัญ แต่ถึงอย่างไรประชาชนได้อาศัยภูมิสังคมที่ตนเองมีเกื้อกูลชีวิตให้ผ่านพ้นไป และค่อย ๆ เริ่มต้นใหม่ในการสร้างบ้านอีกครั้งหนึ่งอาจไม่สมบูรณ์นัก นอกจากนี้ *“ประชาชนขาดความรู้ ความเข้าใจระบบการเมือง ขั้นตอนการทำงานในระดับท้องถิ่น ทำให้การบริหารการพัฒนาขาดประสิทธิภาพ และขาดการประสานงานที่ดี รวมถึงการที่หน่วยงานของรัฐ ยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองที่มีการปกครองท้องถิ่นโดยภาพรวม และประชาชนยังไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเอง และไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดอย่างแท้จริง”* ด้วยจังหวัดแพร่เป็นจังหวัดหนึ่งใน 17 จังหวัดภาคเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนบนฝั่งแม่น้ำยม มีเนื้อที่ประมาณ 6,538.6 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,086,625 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ 5 จังหวัด คือ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดลำปาง และจังหวัดสุโขทัย มีการศึกษาในระบบโรงเรียน แบ่งออกเป็น

การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับอาชีวศึกษา และการศึกษาระดับอุดมศึกษา แต่ยังคงกระจุกอยู่ในตัวเมือง ผู้ที่ต้องการศึกษาในโรงเรียนที่มีคุณภาพ และมีฐานะทางการเงินที่ย่อมต้องพาลูกหลานเข้ามาศึกษาในเมือง ส่วนโรงเรียนตามต่างอำเภอก็เป็นเริ่มมีเด็กนักเรียนน้อยลง ที่คงเหลือไว้เฉพาะคนที่มีรายได้น้อย การมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อพัฒนาบ้านเมืองของตนเองยังมีน้อยมาก จำนวนประชากรทั้งหมด 454,083 คน ประชากรในปี 2557 จังหวัดแพร่ประกอบอาชีพที่สำคัญคือ การเกษตรกรรม การอุตสาหกรรม การทำเหมืองแร่ พื้นที่ส่วนใหญ่ร้อยละ 80 เป็นภูเขา สถิติเมื่อปี พ.ศ. 2552 พบว่าประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวต่อคน 47,058 บาท/ปี เป็นลำดับที่ 17 ของภาคเหนือ เป็นลำดับสุดท้ายของภาคเหนือ คนว่างงานมีจำนวนมากขึ้น ประชากรที่อยู่ในเขตเมืองจะมีรายได้ดีกว่าประชากรตามเขตชนบท และประชากรที่อยู่ตามภูมิภาค การเข้าถึงลำบาก การพัฒนาย่อมลำบากเช่นกัน ความเหลื่อมล้ำยังย่อมเกิดขึ้นแบบกระจายทั่วไปของจังหวัดแพร่ทั้ง 8 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอร้องกวาง อำเภอสูงเม่น อำเภอลอง อำเภอเด่นชัย อำเภอสอง อำเภอวังชิ้น และอำเภอหนองม่วงไข่

ดังนั้นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ผู้วิจัยเชื่อว่า หน่วยงานในท้องถิ่นได้มีแนวทางส่งเสริมตามนโยบายรัฐบาลอยู่แล้ว แต่การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเพียงพิธีการให้ผ่านโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ ของหน่วยงานนั้นต่อการผ่านงบประมาณไปประกอบแผนพัฒนาเท่านั้น ไม่ได้เกิดจากประชาชนที่มีความต้องการอย่างแท้จริง และการมีส่วนร่วมเป็นระนาบเดียวคือ รัฐรอให้ประชาชนเข้ามาหาตามพิธีการหรือเทศกาล ขาดการลงพื้นที่จริง เห็นปัญหาจริง เห็นความทุกข์ยาก เห็นความยากจนที่แท้จริง เห็นความเหลื่อมล้ำทางสังคมแต่เพิกเฉย ขาดความจริงจัง ต่อเนื่องกับการแก้ไขปรับปรุง หรือพัฒนา ที่จะเกิดขึ้นภายใต้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง จำเป็นต้องค้นหาแนวทางการมีส่วนร่วมแบบใหม่ ที่เป็นการทำงานแบบคนจน ตามที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาเมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2534 นั้นเอง จึงส่งผลให้ผู้วิจัยมีเป้าหมายและตระหนักถึงความสำคัญอย่างยิ่งต่อการค้นหารูปแบบใหม่ ๆ ของกระบวนการมีส่วนร่วม วิธีการใหม่ ๆ และแนวทางการบริหารการพัฒนาชุมชนแบบใหม่ที่อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม นำแนวพระราชดำรัสแบบคนจน ไปแก้ไขปัญหาความยากจน ด้วยการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสิ่งสำคัญที่สุดคือ งานวิจัยจะเป็นองค์ความรู้ที่เกิดจากข้อเท็จจริงของท้องถิ่นสามารถนำไปประยุกต์ร่วมกับหน่วยงาน ชุมชน อย่างบูรณาการได้จนสุดท้ายความสุขที่สมบูรณ์ระหว่างเมืองกับชนบท ลดช่องว่างของชนชั้นระหว่างคนรวยกับคนจนให้มีความเท่าเทียม ความยุติธรรมจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยจนสังคมเกิดความมั่นคงยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นหลักชัยสำคัญในการกำหนดทิศทางเป็นแนวทางในการวิจัย เพื่อให้ใช้หลักการบริหารการพัฒนาชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนให้สำเร็จนำสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม จึงกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาระดับกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการการบริหารการพัฒนาชุมชนภายใต้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
- 2) เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม
- 3) เพื่อสังเคราะห์รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนาชุมชนสู่การสร้างสังคมแห่งความสุข

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดขอบเขตเพื่อให้กระบวนการวิจัยครอบคลุม ครบถ้วนมีความสมบูรณ์สามารถคาดการณ์แผนความสำเร็จไว้ดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม แนวคิดเกี่ยวกับชุมชน และการศึกษาความต้องการ ปัญหาสำคัญของชุมชนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed research) ระหว่างการศึกษาเอกสาร (Documentary research) และศึกษาข้อมูลในเชิงปริมาณ (Quantitative research) และ การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research)

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ในการศึกษา

- (1) “เขตจังหวัดแพร่” มีเนื้อที่ประมาณ 6,538.6 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,086,625 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดต่างๆ 5 จังหวัด คือ จังหวัดน่าน จังหวัดพะเยา จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดลำปาง และจังหวัดสุโขทัย มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น จำนวนประชากรทั้งหมด 454,083 คน

(2) “เขตจังหวัดแม่ฮ่องสอน” เป็นจังหวัดชายแดน อยู่ทางภาคเหนือ ตอนบน ห่างจากมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 12,681.26 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 7,925,787 ไร่ มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศพม่า ทางทิศเหนือและตะวันตก ได้ติดกับจังหวัดตาก ตะวันออก ติดกับจังหวัดเชียงใหม่ การปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 45 ตำบล 415 หมู่บ้าน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน 50 แห่ง มีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 247,645 คน

(3) “เขตจังหวัดน่าน” มีพื้นที่ 11,472.076 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 7,170,045 ไร่ อาณาเขตโดยรอบของจังหวัดน่าน ทิศเหนือ ติดกับกับจังหวัดพะเยา และเขตเศรษฐกิจพิเศษ เชียงฮ่อน - หงสา (สปป.ลาว) ทิศตะวันออก ติดต่อกับแขวงไชยบุรี (สปป.ลาว) ทิศใต้ ติดต่อกับจังหวัดอุตรดิตถ์และจังหวัดแพร่ ส่วนทิศตะวันตก ติดต่อกับอำเภอเชียงม่วนจังหวัดพะเยา มีประชากรทั้งหมด 478,557 คน

3. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

(1) ประชากรที่ใช้ในการวิจัยใช้ทั้ง 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน จำนวน 247,645 คน จังหวัดน่าน จำนวน 478,557 คน และจังหวัดแพร่ จำนวน 454,083 คน โดยการกำหนดเลือกคัดสรรประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไปเท่านั้นทั้งเพศชายและเพศหญิง และมีถิ่นพำนักอยู่ในพื้นที่ จจริงตรวจสอบตามทะเบียนเป็นสำคัญ

(2) กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยกำหนดไว้ชั้นสูงสุดตามตารางสูตรของทาโร ยามาเน่ ได้จำนวน 400 กลุ่มตัวอย่างสำหรับเก็บแบบสอบถาม ซึ่งจังหวัดละ 400 กลุ่มตัวอย่าง รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 1,200 กลุ่มตัวอย่าง

(3) กลุ่มตัวอย่าง ผู้มีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาในระดับชุมชน เพื่อจัดเวทีอบรมให้กับประชาชนและผู้นำจำนวน 1 ครั้ง และทำการสัมภาษณ์จังหวัดละ 1 คนเพื่อประกอบข้อมูลแบบสอบถามให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ผู้วิจัยกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการวิจัยตามกรอบปฏิทินปฏิบัติของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา 1 ปีงบประมาณ ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2560 – 30 กันยายน 2561

1.4 นิยามศัพท์เฉพาะ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) หมายถึง พฤติกรรมแห่งการทำงานร่วมกันของคน(ประชาชน) ในพื้นที่ผลกระทบหรือในชุมชนรอบพื้นที่ผลกระทบของนาเกลือ โดยการที่ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีบทบาทในการกระทำบางสิ่งบางอย่างร่วมกับผู้นำของพื้นที่ เช่น นายอำเภอ นายกเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่ ประธานชุมชน ผู้ขับเคลื่อนอื่น ๆ ทั้งในเรื่องของการแสดงความคิดเห็นในการดำเนินงาน การค้นหาสาเหตุปัญหา การร่วมกันวางแผน การดำเนินงาน การรับผลประโยชน์ การติดตามประเมินผล และการร่วมรับผิดชอบซึ่งการกระทำทุกอย่างมักสะท้อนเป้าหมายสำคัญคือ ความต้องการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เกิดความสันติขึ้นในพื้นที่ผลกระทบและในชุมชนรอบบริเวณผลกระทบ ซึ่งในที่นี้หมายถึงความถึงการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการขับเคลื่อนการพัฒนาพื้นที่ และการดำรงอยู่ร่วมกันระหว่างผู้ประกอบการนาเกลือและชาวนาที่ใช้พื้นที่ใกล้กัน ทั้งด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เป็นแหล่งน้ำ ผลิตทางการเกษตร จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม ภาคประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทสำคัญในการร่วมมือกันแก้ไขปัญหาอย่างมีส่วนร่วมในพื้นที่จนเกิดการดำรงชีวิตอย่างมีความสุขตามภูมิสังคมและวิถีชีวิตพอเพียง ซึ่งในการวิจัยหมายความถึงการมีส่วนร่วมของประชาชน 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน

การบริหารการพัฒนา หมายถึง การจัดการองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ของแนวทางการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดภายใต้การเป็นประโยชน์ คุณค่า มูลค่า หรือความเจริญขึ้นของคน สิ่งแวดล้อม หน่วยงาน ชุมชน สังคม ที่เป็นไปด้วยประโยชน์ต่อส่วนรวม ลดผลกระทบเชิงลบต่อส่วนร่วม ลดความขัดแย้งของคน สร้างความผาสุกให้แก่สังคมอย่างยั่งยืน ซึ่งการบริหารการพัฒนา มักใช้กับการทำงานของหน่วยงานองค์กรภาครัฐและภาคเอกชน และปัจจุบันใช้กับการบริหารการพัฒนา กับชุมชนด้วยเนื่องจากว่าในชุมชนท้องถิ่นมีองค์กรภาครัฐและเอกชนเข้ามาเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชนท้องถิ่นด้วยการทำงานร่วมกันกับชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่จึงต้องพิจารณาทั้งความคุ้มค่า และคุณค่ากันอย่างพอดี จึงสามารถทำให้การบริหารการพัฒนาบรรลุผลสำเร็จได้ ในการวิจัยใช้สอบถามความคิดเห็นของประชาชนกับการมีส่วนร่วมการบริหารการพัฒนาของหน่วยงานในภาครัฐของ 3 จังหวัดภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดแพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Philosophy of Sufficiency Economy) หมายถึง “เศรษฐกิจพอเพียง” ได้ประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งพระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดย

ได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ 29 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ดังมีใจความว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในภายนอก ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการ ทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544: ก-ข, 2550: 7-9, มูลนิธิชัยพัฒนา, 2550: 7 อ้างถึงในภุสสิทธิ์ ภูคำชะโนด, 2558: 50)

ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายถึง การที่มนุษย์ไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม เสมอภาค และเป็นธรรมจากผู้อื่น ที่อาจเป็นทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ ภาคประชาสังคม และภาคประชาชนด้วยตนเอง อันเกิดจากความเป็นญาติ ความสนิทคุ้นเคย ความมีฐานะการเงิน ตำแหน่งทางสังคม ความไม่เข้าใจพวกพ้อง การไม่ได้รับผลประโยชน์ต่างตอบแทน จนกลายเป็นโครงสร้างทางสังคมไทยที่มีอยู่จริง คือ ชนชั้นวรรณะ และสามารถเป็นจุดปะทะความขัดแย้งของสังคมได้ トラบไต้ยังมีโครงสร้างสังคมที่เป็นชนชั้น การจัดแบ่งฐานะทางสังคม รายได้ โอกาสการเข้าถึงการศึกษา ทรัพยากรธรรมชาติ สิทธิ ความเป็นธรรม ยากมากที่จะทำให้ลด ละ เลิกในสิ่งที่เรียกว่า “ความเหลื่อมล้ำของคนในสังคม” จำเป็นต้องค้นหาแนวทางการลดช่องว่างระหว่างความเหลื่อมล้ำทางสังคมลงมาให้น้อยเพื่อเกิดความเท่าเทียมกันที่สุดในที่สุด

ชุมชน หมายความว่าตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง หมู่ชนกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในอาณาบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน ที่ที่มีคนอาศัยอยู่มาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2560) ยังหมายความว่าตามลักษณะของชุมชนที่มีการแบ่งตามการบริหารการปกครอง (Administration Unit) การปกครองของไทยตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ที่ว่า ชุมชนหมู่บ้าน ประกอบด้วยบ้านหลายบ้านในท้องที่เดียวกันอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 5 บ้านหรือยึดเอาที่จำนวนคนประมาณ 200 คน สามารถจัดตั้งเป็นหมู่บ้านได้

(สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2534: 9-12) ซึ่งในการวิจัย ชุมชน หมายถึงหมู่บ้านที่ประชาชนรวมกันมีความผูกพันในพื้นที่ท้องถิ่นมีระยะเวลาอยู่ร่วมกันอย่างยาวนานตั้งแต่ 30 ปีขึ้นไป จนเป็นชุมชนหมู่บ้านเข้มแข็ง เป็นต้นแบบการบริหารการพัฒนา หรือต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

1.5 ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยเกี่ยวกับ กระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชนเพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมของประชาชนโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เมื่อสิ้นสุดการวิจัยประโยชน์สุขย่อมเกิดแก่ประชาชน กลุ่มเครือข่าย ชุมชนและหน่วยงานรัฐ องค์การบริหารส่วนจังหวัด ส่วนตำบลในพื้นที่จังหวัดแพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอนได้ ซึ่งผู้วิจัยคาดประโยชน์จะเกิดขึ้นดังนี้

ด้านสังคมและชุมชน

- 1) ได้รู้รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงกับการบริหารการพัฒนาชุมชนสู่การสร้างสังคมแห่งความสุข
- 2) ชุมชนได้หนังสือการพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนที่มีความยั่งยืน ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านนโยบายสำหรับหน่วยงานรัฐ

- 3) หน่วยงานภาครัฐได้มีทิศทางที่จะกำหนดนโยบายการบริหารการพัฒนาชุมชนในรูปแบบของการเอื้ออาทร มีหลักคิดในการทำงานร่วมกันระหว่างประชาชนและรัฐได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน
- 4) เกิดกระบวนการทัศน์ใหม่ให้กับในการทำงานเพื่อพัฒนาสังคม หรือหน่วยงานที่รับใช้สังคม ชุมชนท้องถิ่นต่อไป

ด้านการเผยแพร่

- 5) นำผลการวิจัยนี้ไปตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติและนานาชาติ
- 6) ผลการวิจัยในครั้งนี้เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญในการพัฒนานักศึกษาด้านการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันเพราะสอดคล้องกับรายวิชาที่ผู้วิจัยได้ทำการสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา คือ เศรษฐกิจ สังคมตามแนวพระราชดำริ ในชั้นปีที่ 2 และรายวิชาการกระบวนการพัฒนาสังคมพื้นฐาน ชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาการจัดการสังคมและวัฒนธรรม แขนงวิชาการจัดการพัฒนาสังคม ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

1.6 แผนการถ่ายทอดการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

เมื่อสิ้นสุดโครงการวิจัย ได้องค์ความรู้ที่เป็นรูปธรรมที่สะท้อนแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่เกิดจากความเห็นเจ้าของของคนในจังหวัดแพร่ แม่ฮ่องสอน และน่าน โดยมีกิจกรรมในการถ่ายทอดความรู้ เป็นลักษณะการบริการวิชาการแก่สังคมดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1.1 แผนการถ่ายทอดการวิจัยสู่กลุ่มเป้าหมาย

องค์ความรู้	กิจกรรม	จำนวนคน/สถานที่	ระยะเวลา		
			ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
รูปแบบกระบวนการมีส่วนร่วมในการบริหารการพัฒนาชุมชน <i>โดย-เพื่อ-ของประชาชน</i>	<p><u>กิจกรรมที่ 1 :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ชี้แจงผลการวิจัย และองค์ความรู้ที่ได้รับ เป็นรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วม - แจ่งกำหนดและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย <p><u>กิจกรรมที่ 2 :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - เชิญ ประชาชน และหน่วยงานรัฐเข้าร่วมการเสวนาร่วมกัน <p><u>กิจกรรมที่ 3 :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - ประเมินผล - ปรับและประยุกต์ใช้ใหม่ <p><u>กิจกรรมที่ 4 :</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - สร้างแนวทางการบริหารการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมภายใต้หลักคิดเศรษฐกิจพอเพียง 	90 คน ผู้นำและกรรมการหรือผู้นำไม่เป็นทางการ 3 จังหวัด (จังหวัดแม่ฮ่องสอน แพร่ และน่าน)	6 วัน		
ระดับการมีส่วนร่วมและการใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการแก้ไขปัญหาความยากจน	จัดเวทีเสวนาย่อยเพื่อประเมินผลการวิจัยกับบริบททางสังคม การบริหารการพัฒนาชุมชนเชิงพื้นที่ ตรวจสอบความเป็นไปได้	30 คน (ผู้ขับเคลื่อน/ผู้นำ)	1 วัน	3 วัน	